

vornostima nad dokumentom, neovisno o tome da li je sudjelovanje u njegovu stvaranju bilo dobrovoljno ili ne.

U članku pod naslovom *Yours ever (well, maybe): studies and signposts in letter writing* (Tvoj uvijek /dobro, možda/: studije i smjernice u pisanju pisama), Richard J. Cox, profesor na Sveučilištu u Pittsburghu analizira grupu popularnih i znanstvenih studija o metodologiji pisanja pisama. Riječ je o studijama u kojima se kritizira upotreba e-maila, priručnicima koji argumentiraju zašto rukom pisana pisma još uvijek imaju vrijednost, povijesnim i književnim studijama o ulozi pisama u prošlosti i njihovom utjecaju na sadašnje stavove o digitalnim komunikacijskim tehnologijama, te futurističkim predviđanjima o tome kako ćemo funkcionirati kao osobni arhivisti čuvajući svaki dokument, uključujući i e-mail.

Posljednji je članak Fiorelle Foscari, asistentice na Sveučilištu u Torontu, *Understanding the context of records creation and use: 'Hard' versus 'soft' approaches to records management* (Razumijevanje konteksta nastanka dokumenata i njihovog korištenja: 'čvrsti' nasuprot 'blažih' pristupa spisovodstvu). Autorica tvrdi kako se spisovodstvo u suvremenim organizacijama oslanja na sustave upravljanja elektroničkim podacima (*electronic records management systems*, ERMS) ili sustave upravljanja elektroničkim dokumentima i podacima (*electronic document and records management systems*, EDRMS), čija su svojstva i djelovanje najvećim dijelom utemeljeni na postojećim standardima, poput norme ISO 15489 i MoReq2. Međutim, zaključuje kako je glavni nedostatak sadašnjih spisovodstvenih metodologija i prakse neadekvatno razumijevanje „sustava ljudskih aktivnosti“, u kojima spisovoditelji djeluju kao posrednici prilikom migracije dokumenata u digitalni repozitorij. Postavlja pitanje jesu li spisovoditelji dovoljno opremljeni kako bi mogli ispuniti zadaću posrednika odnosno, da li njihov pristup implementaciji ERMS funkcionalnosti (klasifikacijski planovi, rokovi čuvanja, metapodaci i dr.) odgovara specifičnim obilježjima sustava ljudskih aktivnosti. Iako se u spisovodstvenoj i arhivističkoj literaturi prepoznaje da je upravljanje aktivnim životnim ciklusom dokumenata presudno za njihovo „preživljavanje“ kao dokaza aktivnosti, zaključuje se kako kontekst u kojem su dokumenti nastali, prikupljeni, korišteni odnosno selektivno sačuvani, nije istražen u potpunosti. Shodno tome, tvrdi se kako alternativni, „blaži“ pristupi analizi organizacijskih funkcija i struktura, mogu korisno dopuniti „čvrste“ pristupe, kreirane od strane informatičara i spisovodstvenih stručnjaka, a kao potencijalna rješenja prezentiraju tri međusobno povezana teorijska i metodološka okvira: „metodologija blagog sustava“ (*Soft Systems Methodology*), „prilagodljiva strukturalna teorija“ (*Adaptive Structuration Theory*) i „teorija žanra“ (*Genre Theory*).

Nenad Bukvić

Journal of the Society of Archivists, 29, 2(2008); 30, 1-2(2009); 31, 1-2(2010)

Drugi broj ovog časopisa za **2008. godinu** počinje člankom Gerrya Slatera *Confessions of an Archivist* (Ispovijest arhivista). Slater kao umirovljeni arhivist osvrće se na svoj tridesetogodišnji rad u Državnom arhivu Sjeverne Irske. Samokritički govori kako je više brinuo o zaštiti gradiva, nego o potrebama korisnika, „štiteći“ gradivo od

njih samih. Gradivo javnih i državnih institucija smatrao je jedino važnim i relevantnim za povijesna istraživanja, dok je bilježenje i prikupljanje sjećanja i svjedočanstava smatrao manje vrijednim, vjerujući da ih ljudi iznose previše emotivno i subjektivno, pa prije uzrokuju nove podjele i sukobe nego što pridonose njihovom smirivanju. Takvo mišljenje temeljio je na kontekstu povijesnih događaja iz prošlosti članova svoje obitelji i njihovih suvremenika (anglo-irski rat, irski građanski rat, Drugi svjetski rat). Kasnije, bolje razumijevajući razmišljanja članova svoje obitelji o prošlosti, osobito svoga djeda, te pod utjecajem aktualnih zbivanja iz svog vremena (anglo-irski, odnosno katoličko-protestantski sukobi, praćeni terorističkim djelovanjem IRA-e protiv britanskih upravnih i vojnih vlasti), Slater počinje mijenjati svoja stajališta. Shvaća da se do spoznaje potpune povijesne istine dolazi pomoću svih mogućih vrsta gradiva, ne samo onoga nastalog radom javnih i državnih institucija, te da i osobna svjedočanstva i sjećanja mogu imati veliku vrijednost. U tome veliku ulogu mogu odigrati i specijalizirani arhivi, koji bi takvo gradivo preuzimali, sređivali, čuvali i davali istraživačima i drugim korisnicima na korištenje.

Članak Charlotte Harrison *Thomas Madox and the Origins of English Diplomatic Scholarship* (Thomas Madox i postanak engleske diplomatske znanosti) opisuje nastanak engleske diplomatike temeljene na djelu Thomasa Madoxa *Formulare Anglicanum*. Razmatra praktične vrijednosti njegova rada za arhiviste i korisnike povijesnih pravnih dokumenata danas i Madoxovo osobno shvaćanje metoda i ciljeva diplomatske analize. Madoxov rad danas ponovo dobiva na važnosti, s jedne strane zbog toga što su na sveučilištima studenti diplomatiku učili na temeljima njemačke, francuske i talijanske škole diplomatike, a s druge zbog modernizacije diplomatike, započete u Kanadi pod vodstvom Luciane Duranti, koja se širi i na područje elektroničkih zapisa. Aktualizacijom Madoxa i njegova djela, Britanci ponovno upoznaju svoju diplomatiku i njezinu povijest, upotpunjujući svoje znanje, a i modernizacija diplomatike dobiva svoje potpunije temelje.

Članak *'My First Professional Post': Students' Expectations of the Job Market in Archives and Records Managemnt in United Kingdom* ('Moje prvo radno mjesto': Očekivanja studenata na tržištu rada u arhivistici i spisovodstvu u Ujedinjenom Kraljevstvu) Geoffreya Yeoa i Eric Adner, izvještava o projektu koji je istraživao očekivanja britanskih studenata kada nakon diplomiranja uđu na tržište rada u arhivistici i spisovodstvu. Istraživalo se odlučuju li se studenti javljati na natječaje za točno određene poslove (u arhivima ili u pismohranama), koliko su odlučni da se natječu isključivo za željeno radno mjesto, utječe li plaća na njihov izbor, preferiraju li radije ugovore o radu na određeno ili na neodređeno vrijeme, koliko su spremni na selidbu u druge gradove, kakvo radno okruženje očekuju, koliko ih detaljnost podataka iz natječaja motivira da se prijave itd. Prema rezultatima istraživanja, studenti su skloniji zaposlenju u arhivima negoli u pismohranama, plaća nije toliko važna, ali zemljopisna lokacija radnog mjesta jest (davali su prednost mjestu boravka ili studiranja). Radna okolina i atmosfera jesu važni, ali se dosta individualno određuju. Nakon zaposlenja očekivanja su uglavnom zadovoljena, ali ni oni koji se nisu uspjeli zaposliti na željenom radnom mjestu (npr. umjesto u arhivu u pismohrani) nisu sasvim nezadovoljni.

Članak Chrisa Coopera *Online On-Site: Transforming Public Services in The National Archives* (Na vezi na licu mjesta: Promjene javnih usluga u Nacionalnom arhivu) opisuje promjene u radu Nacionalnog arhiva u pružanju usluga korisnicima te

kako je to utjecalo na rad arhiva. Te promjene potaknula je digitalizacija gradiva započeta potkraj 1990-ih godina. Digitalizirano gradivo smanjilo je korištenje izvornog i mikrofilmiranog gradiva te tako omogućilo njegovu bolju i jeftiniju zaštitu. Postavljanje digitaliziranoga gradiva na internet pojačalo je interes šire javnosti za arhivskim gradivom, dok se broj istraživača u samim arhivima ipak nije značajno smanjio. Tijekom 2007. i 2008. Arhiv je reorganizirao i proširio svoju djelatnost zatvaranjem Obiteljskog dokumentacijskog centra (*Family Records Centre*) u Islingtonu i prebacivanjem njegove djelatnosti u Kew. Reorganizacija je zahvatila i zaposlene. Dok je dio njih nastavio istu djelatnost samo na novoj lokaciji, dio je morao prihvatiti nove poslove. I sami zaposleni prethodno su sudjelovali u osmišljavanju programa reorganizacije s kojim je bila upoznata i javnost putem javnih rasprava, prezentacija i radionica, pa su tako i korisnici mogli dati svoje prijedloge za promjene. To se pokazalo potrebnim, jer su korisnici bili dosta skeptični u vezi s prednostima promjena. Autorov zaključak je kako je reorganizacija dovela do uspješnijeg rada Arhiva kako u stručnom, tako i u financijskom smislu.

U članku *Technology Intersecting Culture: The British Slave Trade Legacies Project* (Tehnologija ukrštavanja kultura: Projekt Ostavštine britanske trgovine robljem), autorica Rose Roberto opisuje razvoj projekta stvaranja internetske stranice zamišljene kao svojevrsni internetski arhiv na kojem bi bile pohranjene sve internetske stranice posvećene obilježavanju 200. obljetnice odluke britanskoga parlamenta iz 1807. o ukidanju i zabrani trgovanja robljem. Opisujući razvoj projekta, kao i karakteristike internetskih stranica radi kojih je i pokrenut, autorica progovara i o pitanjima koja su se pojavila tijekom obilježavanja spomenute obljetnice. Dijelu javnosti bila je sporna opravdanost obilježavanja te obljetnice, jer je 1807. britanski parlament doduše ukinuo trgovinu robljem, ali ne i samo ropstvo (ono je ukinuto tek 1838. godine), a i za obje odluke problematično je koliko su one posljedica iskrenog zalaganja abolicionističkog pokreta za oslobođenje robova iz humanih razloga, a koliko zbog toga što ropstvo više nije bilo ekonomski isplativo za britansko gospodarstvo. Obljetnica je također dala i poticaj raspravi o aktualnim odnosima između domaćih Britanaca i imigranata, osobito u kontekstu njihovih međusobnih rasnih, vjerskih i kulturoloških razlika. Rad na projektu potaknuo je autoricu na razmišljanje o položaju arhivistike u današnjim uvjetima. U digitalnom dobu arhivisti imaju značajnu ulogu i veliku odgovornost. S obzirom na stalan rast količine digitalnoga gradiva na internetu, ali i njegovu nestalnost (stranice se otvaraju i zatvaraju), arhivisti imaju potencijalno veliku moć u očuvanju kako klasične pisane, tako i digitalne baštine, na način da odluče što će se od ogromne i nepregledne količine gradiva sačuvati. Jednako tako, s obzirom na svoju obvezu o skrbi za gradivo javnih i državnih institucija, arhivisti mogu znatno pridonijeti i očuvanju demokratskih vrijednosti današnjeg svijeta.

Ovaj broj još donosi nekoliko nekrologa, prikaze knjiga i bilješku o novim izdanjima s najavom njihova prikaza, sadržaj oba broja časopisa za 2008. godinu te kazalo autora i članaka.

Prvi broj časopisa za **2009. godinu** počinje uvodnikom kojim se predstavlja novo uredništvo, a zatim slijedi prvi članak Toma A. Adamia *Future Perfect? Peacekeeping, Peacebuilding and Archives of the United Nations in Sudan* (Buduća prošlost? Održavanje, izgradnja mira i arhivsko gradivo Ujedinjenih naroda u Sudanu). Opisu-

jući svoj rad u sklopu mirovne misije UN-a u Sudanu, zahvaćenom građanskim ratom, autor raspravlja mogu li i na koji način arhivisti pridonijeti uspostavi i održanju mira, pomirenju zaraćenih strana te zaštiti ljudskih prava. Prikupljanjem, sređivanjem i zaštitom gradiva omogućava se obavještanje javnosti, potiče na djelovanje, daju se smjernice za buduće mirovne operacije, materijal za buduće istraživače te pomaže procesu pomirenja sukobljenih strana. Upravo po pitanju postizanja i očuvanja mira te zaštite ljudskih prava, autor postavlja pitanje, treba li usprkos zadaće arhivista da čuvaju kolektivno pamćenje, u slučaju ratnih sukoba i represivnih režima, izlučivanjem gradiva ili njegovom nedostupnošću omogućiti „zaborav“ pojedinih događaja (npr. tko je od bliskih prijatelja i rodnika špijunirao pojedince u represivnom režimu ili treba li zatajiti djeci da su začeta silovanjem u ratu). Posljednjih godina gradivo mirovnih misija UN-a i sukobljenih strana dobilo je veliku važnost u sudskim procesima osumnjičenih za ratne zločine (npr. u Ruandi i bivšoj Jugoslaviji). Autorov zaključak je da, unatoč svim nedoumicama, arhivisti imaju važnu ulogu u uspostavi i očuvanju, te ublažavanju i uklanjanju loših posljedica ratnih sukoba i represivnih režima.

U članku *En mal d'archive: Postmodernist Theory and Recordkeeping* (U potrazi za arhivom: Postmodernistička teorija i arhivistika), autorica Rachel Hardiman propituje utjecaj postmodernizma na arhivistiku. Postmodernističke teorije dale su značajan poticaj promišljanju o ulozi arhivistike u društvu i odnosima između prošlosti, sjećanja i identiteta. Autorica razmatra suštinska stajališta teoretičara arhivistike pobornika postmodernizma, te donosi svoje kritičko mišljenje o nekim aspektima postmodernističke misli u kontekstu arhivistike, poimanja prošlosti, etike i relativizma. Autorica zaključuje da se postmodernistička teorija može pobiti u mnogo točaka, ali njezina istinska vrijednost je u nemilosrdnim propitivanjima suprotnih teorija i to nikako ne treba zanemariti.

U članku *Ephemera: Between Archival Objects and Events* (Prolazna pojava: Između arhivskih predmeta i događaja), autori Paul Clark i Julian Warren u formi dijaloga govore o tome kako sačuvati sjećanje na umjetničke izvedbe odnosno performanse. Performanse, izvedene samo jednom ili više puta, ostavljaju iza sebe tragove, pomoću kojih treba istraživačima odnosno posjetiteljima arhiva što bolje dočarati atmosferu tog događaja. Te tragove ne čini samo klasično gradivo (spisi, fotografije, film, digitalni mediji), njima pripadaju i konkretni predmeti korišteni u izvedbama, npr. čaše, stolnjaci, boje, dijelovi životinja, pa čak i krv i ljudska koža. Postavlja se pitanje nije li i ponovno izvedena performans neka vrsta arhivskoga gradiva, podsjetnik na premijernu autentičnu izvedbu. Autori tako sugeriraju da bi bilo nužno proširiti odnosno redefinirati pojam arhivskoga gradiva.

Agnes E. M. Jonker u tekstu *No Privileged Past - Acquisition Revisited* (Nema povlaštene prošlosti - revidirana akvizicija), na primjeru Nizozemske obrađuje pitanje preuzimanja i čuvanja gradiva, odnosno na temelju kojih kriterija arhivisti odlučuju o tome koje je gradivo vrijedno preuzimanja, sređivanja i čuvanja. Kako temeljem zakonskih propisa arhivi brinu prije svega o javnom arhivskom gradivu, neizbježno se javlja pitanje granice između javnog i privatnog gradiva, neovisno o tome što uz državne arhive postoje i specijalizirani arhivi koji bi se mogli pobrinuti za gradivo privatnog karaktera. Jedan od uzroka problema je što su mnoge funkcije koje danas obavljaju javne institucije u prošlosti bile stvar privatne inicijative, postupno prelazeći

u nadležnost javnih i državnih institucija, npr. humanitarni rad, zdravstvo i socijalna skrb bili su skoro potpuno u privatnoj sferi, dok su danas uglavnom pod ingerencijom javnih službi. Drugi uzrok je činjenica da javne institucije više nemaju isključivi utjecaj u društvu. Sve više prostora zauzimaju privatne institucije, korporacije, nevladine organizacije itd. Iz tih razloga, iako se radi o privatnim organizacijama, gradivo koje one stvaraju postaje predmet javnog interesa, pa bi o njihovom preuzimanju i čuvanju državni arhivi trebali razmišljati. No, problem s kojim se arhivisti ovdje suočavaju je kako ocijeniti da je neko gradivo takve vrijednosti, da će u budućnosti biti zanimljivo korisnicima, pa i široj javnosti. Na to upozorava nekoliko primjera koje autorica navodi (imigrantske i vjerske skupine, ravnopravnost žena, radnička i socijalna prava, odnos stari i mladi), iz kojih je vidljivo kako su nekad marginalne skupine, organizacije ili teme, s vremenom dobile veliki značaj u nizozemskom društvu, a prijašnji arhivisti to nisu predvidjeli pa današnje generacije to moraju naučiti da se ne ponove slične pogreške.

Mustafa Dehqan u svojem kratkom članku *The Record Heritage of Khurasani Kurdish Tribes* (Arhivska baština kurdskih plemena Kurasana), opisuje svoje istraživanje arhivskoga gradiva kurdskih plemena sjevernog Kurasana u sjeveroistočnom Iranu, donoseći u dodatku nekoliko preslika spisa pisanih perzijskim i arapskim pismom s kraja 19. i početka 20. stoljeća.

U članku *Archives for Administrators or Archives for Antiquarians? A History of Archive Cataloguing in Four Oxford Colleges* (Arhivi za administratore ili istraživače? Povijest sređivanja arhivskoga gradiva na četiri oksfordska fakulteta), autori Robin Darwall Smith i Michael Riordan opisuju načine sređivanja gradiva pismohrane i kasnije arhiva na četiri fakulteta sveučilišta Oxford. Od samog nastanka gradivo je bilo strukturirano na dvije hijerarhijske razine (fond i predmet, češće samo na razini fonda). Kod sređivanja spisi nisu proučavani s povijesnog gledišta i slabo se razumio sadržaj samoga gradiva. Sređeni i čuvani spisi pretežno su isprave o osnivanju, pravima i privilegijama, te spisi o vlasništvu nad zemljom i nekretninama od čijih su prihoda živjeli. Prvih stoljeća spisi imaju isključivo upravnu funkciju i ni u kojem slučaju ih se ne smatra dokumentima od povijesne vrijednosti. William Smith s University Collegea u prvoj polovini 18. stoljeća, sređujući gradivo toga fakulteta uvodi serije kao novu razinu sređivanja gradiva, a njegova knjiga *The Annales of University College* postala je predložak za pisanje povijesti drugih fakulteta i sveučilišta. William Derham otišao je još dalje. Razdvojio je arhivske od tehničkih jedinica, pa se po mišljenju autorâ zajedno sa Smithom približio današnjim standardima sređivanja arhivskog gradiva (ISAD G). Iako su gradivo svojih fakulteta sredili za potrebe njihovih pismohrana, ono je bilo prikladno i za povijesna istraživanja, čemu su i sami bili skloni. Međutim, umjesto napretka uslijedilo je nazadovanje. Ljudi koji su sređivali gradivo ostalih fakulteta uglavnom su radili na stari loš i površan način, čak i u prvoj polovini 20. stoljeća. Autori smatraju kako su ljudi koji su sređivali to gradivo bili više povjesničari, pa je njihovo sređivanje gradiva imalo pretežno istraživačku svrhu. Smatrajući najznačajnijim dostignućima radove Smitha i Derhama, autori zaključuju kako bi arhivisti trebali imati sluha kako za potrebe pismohrana, tako i za potrebe sadašnjih i budućih istraživača.

Ovaj broj još donosi jedan nekrolog, prikaze knjiga i bilješku o novim izdanjima s najavom njihova prikaza.

Drugi broj časopisa za **2009. godinu** počinje uvodnikom gostujuće urednice Margaret Crockett o slobodi pristupa informacijama kao temi ovog broja, jer je i dostupnost arhivskoga gradiva sastavni dio pitanja dostupnosti informacija javnosti. Uz uvodnik, za ovaj broj napisala je i članak *A Practitioner's Guide to the Freedom of Information Act 2000* (Praktični vodič kroz Zakon o slobodi pristupa informacijama iz 2000), u kojem opisuje karakteristike toga zakona, donoseći u dodatku pojedine članke zakona, vezane uz ograničenje dostupnosti, te objašnjenja Kodeksa o radu.

U članku *The National Archives and the Lord Chancellor's Advisory Council on National Records and Archives in the Freedom of Information Era* (Nacionalni arhiv i Savjetodavno vijeće suca Kraljevstva za nacionalne dokumente i arhive u eri slobode informacija), autor Lâle Özdemir opisuje promjene u dostupnosti gradiva nakon stupanja na snagu Zakona o slobodi pristupa informacijama iz 2005. godine. Uvođenjem toga zakona, praktički je dokinut rok dostupnosti gradiva od 30 godina (kao rok predaje gradiva arhivima). Podaci iz gradiva dostupni su odmah, ukoliko ne podliježu izuzecima propisanim navedenim zakonom. U slučajevima kada postoje dvojbe o tome treba li odobriti pristup traženoj informaciji ili gradivu (u praksi zbog osobnih podataka, nacionalne sigurnosti, policijskih istraga), odluka je u nadležnosti navedenog Savjetodavnog vijeća, u postupku u kojem se razmatra ima li elemenata za uskraćivanje dostupnosti traženoga gradiva, te da li je unatoč tome dopuštanje korištenja gradiva u javnom interesu. Ovo vijeće, također ima ovlasti da institucijama, koje to zatraže, produži rokove za predaju gradiva arhivima uz ograničenje dostupnosti (zbog osobnih podataka, nacionalne sigurnosti i sl.). Autorov zaključak je da praksa pokazuje kako se uvođenje Zakona pokazalo korisnim i individualnim korisnicima i široj javnosti.

U članku Petera Sebina *Freedom of Information: Erosion of the Archive?* (Sloboda informacija: Slabljenje arhiva?), daje se nešto drugačija slika. Dok je u Velikoj Britaniji provedba tamošnjeg zakona dala zadovoljavajuće rezultate, u Južnoafričkoj Republici praktična provedba sličnog zakona zapala je u teškoće. Po mišljenju autora, načelno dobar zakon u praksi se nije pokazao takvim, što su korisnici prilično osjetili. Najčešći problemi su nepoštivanje rokova (30 dana) za odgovore na traženu informaciju, a jedan od apsurdna je da se institucije koje ne žele dati informaciju ili gradivo na korištenje, mogu žaliti čak i sudskim putem, pa mnoge korisnike tako potiču da se svojim pravima iz zakona ne koriste. Razlozi teškoća u provedbi Zakona mogli bi biti u objektivno lošijoj javnoj upravi i arhivskoj službi u odnosu na britansku, jer se nije kvalitetno reformirala prije donošenja samog Zakona. Sebina ipak smatra da i ovakav Zakon može uz doradu postati poticajan za poboljšanje rada javne uprave i arhiva na korist istraživača i javnosti, a isto tako i uzor drugim afričkim državama koje zakone o slobodi pristupa informacijama tek trebaju donijeti.

Upravo na tom tragu je i članak Johna Abdula Kargboa *The Connection between Good Governance and Record Keeping: The Sierra Leone Experience* (Veza između dobrog upravljanja i arhiva: Iskustvo Siera Leonea). Autor ističe potrebu uspostave dobre javne i državne uprave i arhivske službe kako bi bolje funkcionirala tek uspostavljena demokracija i sačuvala se njezine vrijednosti.

Susan Healy u članku *Developing and Re-developing the Code of Practice on Records Management under Section 46 of the Freedom of Information Act 2000* (Nastanak i revizija Kodeksa o radu u spisovodstvu u članku 46 Zakona o slobodi pristupa

informacijama iz 2000) opisuje nastanak Kodeksa o radu uz Zakon o slobodi pristupa informacijama. Njegova izrada započela je 1997, a stupio je na snagu 2002. godine. Rad na njemu potaknuo je poboljšanje rada pismohrana javnih i državnih institucija, čime je posljedično udaren dobar temelj za stupanje na snagu Zakona o slobodi pristupa informacijama 2005. godine. Revizija ovoga Kodeksa započela je 2006, a revidiran je stupio na snagu 2009. godine. Kodeks nije tretiran kao obvezujući dokument koji djelatnicima u pismohranama i arhivima nameće način rada, već više kao smjernica za pomoć u radu, zbog čega je dobro prihvaćen i korišten.

Elizabeth Shepherd, Alice Stevenson i Andrew Flinn u svojem zajedničkom radu *The Impact of Freedom Act of Information on Records Management and Record Use in Local Government: A Literature Review* (Utjecaj Zakona o slobodi pristupa informacijama na spisovodstvo i korištenje gradiva u lokalnoj upravi: pregled literature), opisuju rad na projektu istraživanja utjecaja Zakona o slobodi informacija na rad pismohrana u institucijama lokalne uprave u Velikoj Britaniji. Zapravo, članak daje pregled literature povezane s temom. Ustanovljeno je da, iako su započele pripreme za punu primjenu Zakona (između ostalog, izdavanjem vodiča, priručnika i studija o mogućim načinima praktične primjene Zakona), dosta institucija lokalne vlasti nije u tome postiglo značajne rezultate, osobito kad je u pitanju digitalno gradivo. Iako je autorima prioritet lokalna uprava u Velikoj Britaniji, dat je i kratak pregled primjene sličnih zakona u inozemstvu (Australija, Kanada i Irska), a naznačena je potreba istraživanja iskustava korisnika sa Zakonom.

Ovaj broj još donosi jedan nekrolog, prikaze knjiga i bilješku o novim izdanjima s najavom njihova prikaza, sadržaj oba broja časopisa za 2009. godinu te kazalo autora i članaka.

Prvi broj iz 2010. godine počinje člankom Michaela Mossa „*Without the Data, The Tools are Useless; Without the Software, the Data is Unmanageable*“ (“Bez podataka, alati su beskorisni; bez softvera, podaci su teško savladivi”). Članak istražuje odnos između upravljanja zapisima u digitalnom okruženju i tehnologije koja to omogućava. Digitalno gradivo, pa i u izvornom obliku sve je brojnije, pa skrb o njemu zauzima značajno mjesto i u arhivistici. Po mišljenju autora, potrebno je razjasniti i odrediti odgovornost sudionika toga procesa - arhivista i informatičara, budući da i jedni i drugi još uvijek međusobno slabo poznaju svoj rad. S obzirom na složenost načina upravljanja digitalnim zapisima, opasnost od gubitka podataka, potrebu zaštite njihove autentičnosti i vjerodostojnosti, stalan i prioritetan zadatak informatičara je, da uz pomoć arhivista stvore kvalitetne programe za upravljanje digitalnim gradivom i njegovu kvalitetnu zaštitu. Za to su, međutim, potrebna znatna financijska sredstva koja je u ovim kriznim vremenima teško pribaviti.

Margaret Procter u članku *What's an „Archivist“? Some Nineteenth-Century Perspectives* (Što je “arhivist”? Neke predodžbe iz 19. stoljeća) opisuje percepciju arhivista u javnosti tijekom 19. stoljeća u usporedbi s današnjicom. Kao izvorom autorica se koristila tadašnjim tiskom. Iz njega proizlazi da javnost nije imala jasnu predodžbu o tome što su zapravo arhivisti, pa ih se opisuje različitim definicijama - skrbnici dokumenata, povjesničari, birokrati, pa čak i špijuni. Tijekom 20. stoljeća percepcija javnosti o arhivistima se mijenja. Afirmiranjem historiografije na arhiviste se više nije gledalo kao na birokrate u administraciji, već kao povjesničare odnosno njihove

pomoćnike. To su isticali i pojedini povjesničari, nazivajući sebe arhivistima, želeći impresionirati javnost spoznajom kako imaju pristup dokumentima o značajnim povijesnim događajima. Iako je percepcija arhivista u javnosti danas bolja, autorica smatra da još uvijek nije dovoljno jasna i da na njoj treba još puno raditi.

U članku *Roman Methods of Authentication in the First Two Centuries AD* (Rimske metode zaštite autentičnosti u prva dva stoljeća poslije Krista), autorica Angela Haighton opisuje načine osiguravanja autentičnosti dokumenata u Rimskom carstvu tijekom 1. i 2. stoljeća. Glavni načini bili su pisano ovjeravanje (izjava kojom se potvrđuje istinitost navoda u ispravi), pečati, te nazočnost svjedoka događaju radi kojega se isprava sastavlja, čiju autentičnost svjedoci ovjeravaju svojim potpisom. Još jedan način zaštite dokumenata bila je njihova ovjera u registraturama, tako što bi se tamo pohranile kopije isprava, a podaci o njima upisali u kazala s kratkim sažecima sadržaja. Ovjera isprava u registraturama bila je uobičajena samo u Egiptu, još u doba vladavine faraona. U drugim rimskim provincijama je tek ponegdje postojala takva praksa, a u Rimu su za tu svrhu služili pojedini hramovi, zbog uvjerenja kako će bogovi biti jamci autentičnosti isprave, a i u prije navedenim slučajevima (izjavama i prisegama svjedoka) prisutan je religijski moment. Tek za istočnorimskog (bizantskog) cara Justinijana u 6. stoljeću uvedena je zakonska obveza osnivanja registratura u svim provincijama. Naravno, ovaj sustav zaštite autentičnosti isprava nije bio savršen (krivotvorenje dokumenata bilo je rašireno i uz ovakvu formu zaštite lažnim svjedočanstvima, pečatima itd.), ali za svoje vrijeme ipak praktičan, pa je uz promjene funkcionirao stoljećima nakon propasti Rimskog carstva. Autorica ga smatra poučnim primjerom za pronalaženje načina kvalitetne zaštite današnjih sve brojnijih elektroničkih zapisa.

U članku *The Barcode Revolution* (Barkod revolucija), autor Alan Akeroyd opisuje razloge i načine upotrebe barkoda za označavanje tehničkih jedinica. Kao primjer poslužilo je preseljenje gradiva iz dva spremišta na nove lokacije. Radi lakšeg i bržeg preseljenja, na kutije su stavljani barkodovi, koji su zatim skenirani i pohranjeni u za to stvorene baze podataka. Na isti način označene su i skenirane police u spremištima u koja je gradivo seljeno. Primjena ovoga sustava imala je po mišljenju autora i druge pozitivne posljedice. Kod pripreme samog preseljenja bilo je znatno lakše procijeniti veličinu smještajnog prostora, broj polica prema ukupnoj količini gradiva i vrsti tehničkih jedinica (kutije, svežnjevi, knjige). Nakon smještaja gradiva u nova spremišta, arhivistima odnosno arhivskim tehničarima olakšano je brzo pronalaženje traženoga gradiva (kutije ili konkretnog predmeta), a budućim novim djelatnicima omogućeno je brže snalaženje u spremištima. Isto tako, ovim načinom omogućeno je i brže sređivanje novih fondova.

Članak *The Conservation of Flintshire and Denbigshire Enclosure Awards Including the Treatment of Multi-membrane Parchment Document* (Konzervacija odluka o ograđivanju Flintshirea i Denbigshirea uz postupanje s višemembranskim pergamentima) Marka Allena, opisuje konzervaciju gradiva na pergamentu o ograđivanju posjeda u dvjema engleskim pokrajinama Flintshire i Denbigshire. Nakon opisa stanja gradiva, slijedi opis postupka konzervacije i ovlaživanja pergamenata s popisom korištenog materijala.

Ovaj broj još donosi prikaze knjiga i bilješku o novim izdanjima s najavom njihova prikaza.

U **drugom broju iz 2010. godine** nakon uvodnika uredništva o usmenoj povijesti kao temi broja, slijedi razgovor urednice Caroline Williams sa Sir Andrewom Motionom, predsjednikom Muzejskog, bibliotekarskog i arhivskog vijeća, istodobno pjesnikom i suosnivačem Arhiva poezije. Smatrajući kako se pjesme najbolje mogu osjetiti i razumjeti slušajući ih, djelatnost toga arhiva okrenuta je snimanju pjesama, a mnoge čitaju upravo sami pjesnici. Dio njih se objavljuje na internetskoj stranici, a cjelokupni opisi objavljuju se na CD-ima, s popratnim materijalima o samom djelu.

Geoffrey Yeo u članku *Representing the Act: Records and Speech Act Theory* (Opisivanje čina: Dokumenti i teorija govora) i Peter Monteith u članku *Can Records Speak for Themselves?* (Mogu li dokumenti govoriti sami za sebe?), obrađuju isto pitanje: može li arhivsko gradivo govoriti. Točnije, obojica istražuju utjecaj teorije govora na arhivistiku. Osim verbalne postoji i pisana komunikacija, stvaratelji arhivskoga gradiva na taj način izražavaju svoje misli, stavove, zahtjeve i želje, odnosno stvaranje zapisa svojevrsni je „govorni“ čin. Pitanje je, međutim, imaju li oni jednaku snagu kao i izgovorene rečenice. Obradujući temu svaki na svoj način (Monteith se malo više bavi stavovima teoretičara govora), obojica otvaraju pitanje koliko sami zapisi predstavljaju opisani čin, kontekst i duh vremena nastanka zapisa, a koliko su arhivisti i istraživači to u stanju ispravno shvatiti i protumačiti.

U članku *Nurses' Voices from the Archives* (Glasovi medicinskih sestara iz arhivskoga gradiva), Graham J. Thurgood opisuje zbirku usmene povijesti medicinskih sestara zapadnog Yorkshirea, točnije tamošnjih dvaju gradova Halifaxa i Huddersfielda. Zbirka je pohranjena u arhivu Sveučilišta Huddersfield, a po mišljenju autora vrijedan je izvor informacija. Sadrži tonske zapise svjedočanstava 21 medicinske sestre, načinjene tijekom 2001. godine. Intervjuirane su sestre rođene u razdoblju 1904-1936. godine, a školovane u razdoblju 1920-ih do 1950-ih godina. Ova svjedočanstva daju vrijedne informacije ne samo o sestrinstvu i zdravstvenoj skrbi, nego prikazuju i širi društveni kontekst 20. stoljeća, a sve to kroz priče umirovljenih medicinskih sestara o svojem poslu, ali i o djetinjstvu, školovanju, obiteljskom životu, društvenim aktivnostima i drugim zanimljivim detaljima iz njihova života.

Članak *Suffolk Voices Restored* (Obnovljeni glasovi Suffolka) Bridget Hanley, opisuje istoimeni projekt očuvanja usmene povijesne baštine pokrajine Suffolk, zabilježene na audio kazetama i magnetofonskim vrpcama. Začetnik usmene povijesti Suffolka bio je George Ewart Evans koji je sam započeo snimati svjedočanstva svojih sugrađana o raznim temama (o detaljima iz vlastita života, o društvenim, povijesnim, kulturnim i drugim temama lokalnog značaja), a time je, uz pisanje knjiga i radova na tu temu, dao poticaj i drugima - pojedincima i organizacijama da učine isto. Stota obljetnica njegovog rođenja 2009. dala je poticaj za prikupljanje, obradu i zaštitu cjelokupnog zvučnog gradiva s područja Suffolka te njegovog pohranjivanja kao zbirke u pokrajinski arhiv. Tonski zapisi s kazeta i magnetofonskih vrpci su digitalizirani, pohranjeni na siguran server te snimljeni na CD-e i DVD-e za korištenje u knjižnicama i u arhivu. Također su načinjeni i tiskani transkripti tonskih zapisa, a cjelokupno gradivo je i arhivistički obrađeno (izrađeni su inventari s opisima i popisima gradiva,

dostupni u arhivu u tiskanom obliku, a u digitalnom na internetu). Osim za korisnike u arhivima, gradivo je stalno u upotrebi u školama za potrebe nastave.

U članku *'No Diving': Recovered Film and Recovered Memories* ('Bez uranjanja': Obnovljeni film i obnovljena sjećanja), autor Jez Stevens opisuje projekt žive prezentacije usmene i filmske povijesti na Hilsea Lidu u Portsmouthu. Svrha projekta bila je upoznati stanovnike s poviješću nekadašnjeg poznatog gradskog kupališta, pomoću filmskih snimki s usmenim svjedočanstvima kao tonskom podlogom. Pri tome se nije radilo o klasičnom prikazivanju dokumentarnog filma na otvorenom. Bila je to izvedba uživo, možemo reći "živi dokumentarac", koji je publici kao VJ (*video jockey*) predstavio sam autor, prikazujući filmske snimke, popratno puštajući tonske zapise intervjuiranih pojedinaca, poznatih i običnih građana, od kojih su mnogi bili u publici i na koje je sam događaj djelovao na način da se osjećaju ne samo kao gledatelji, već i kao sudionici u stvaranju ovog djela. Za autora i za gledatelje događaj je bio svojevrсна katarza u emotivnom susretu sa svojom poviješću, umjetnošću i kulturom.

Članak Simona Rooksa *What Happend to the BBC Sound Archive?* (Što se dogodilo sa BBC-jevim tonskim arhivom?), kratak je pregled nastanka arhiva tonskih zapisa radijskog programa BBC-a. Sve je započelo 1930-ih kada nekolicina djelatnika BBC-a počinje odabirati tada aktualne tonske zapise za trajno čuvanje i eventualno ponovno korištenje, smatrajući da su od povijesne vrijednosti. S vremenom mali radijski arhiv, zapravo gotovo muzej, sve više dobiva na važnosti. Programski odjeli BBC-a zahtijevaju čuvanje sve više svojih zapisa za svoje potrebe, tako da gotovo više nema kriterija za vrednovanje gradiva za čuvanje. Početkom 21. stoljeća ovaj radijski arhiv prestao je postojati kao zasebno tijelo i integrirao se u sustav arhivske i informacijske službe BBC-a.

U članku *Use of Controlled Vocabulary and Thesauri in UK Online Finding Aids* (Korištenje zadane terminologije i tezaurusa u britanskim internetskim obavijesnim pomagalima), autorica Candida Fenton daje rezultate istraživanja korištenja tezaurusa odnosno sustava korištenja ključnih riječi u obavijesnim pomagalima za pretraživanje arhivskoga gradiva na britanskim internetskim stranicama. Istraživanje je provedeno u obliku ankete, na koju se odazvalo oko 300 arhiva i pismohrana različitih razina: sveučilišnih, državnih, lokalne uprave i ostalih. Rezultati ankete dali su, po mišljenju autorice, problematične rezultate. Naime, pokazalo se da arhivi ne koriste jedinstveni tezaurus, pa čak ni nacionalni UKAT (*United Kingdom Archival Thesaurus*). Uz njega se još najviše koriste UNESCO-ov sustav i LCSH (*Library of Congress Subject Headings*). Neki koriste više sustava, a mnogi nijedan, što korisnicima predstavlja velik problem.

Viv Cothey u članku *Digital Curation at Gloucestershire Archives: From Ingest to Production by Way of Trusted Storage* (Digitalno upravljanje u Arhivu Gloucestershirea: Od preuzimanja do stvaranja pouzdanom pohranom), opisuje program SCAT za digitalno upravljanje zapisima u lokalnoj upravi pokrajine Gloucestershire kroz cijeli životni ciklus, od njihova nastanka i korištenja za administrativne potrebe do predaje u arhiv. Autorica program smatra dobrim za učenje kroz rad, pa ga i preporučuje arhivistima za stručno usavršavanje. Dijelom i iz tih razloga, program je dostupan besplatno svim korisnicima.

Ovaj broj još donosi prikaze knjiga, bilješku o novim izdanjima s najavom njihova prikaza, sadržaj oba broja časopisa za 2010. godinu te kazalo autora i članaka.

Mario Fabekovec

Archives, 34, 120(2009)

Uređivački odbor na čelu s Ruth Paley odabrao je za ovaj broj časopisa *Archives* tri autorska članka. Rubrika *Bilješke i dokumenti* donosi još dodatna dva, nakon čega slijede dva nekrologa. Kraj časopisa sadrži već ustaljene rubrike *Prikazi knjiga* i *Kratke obavijesti*.

Prvi i najkraći članak napisao je Alan Rogers, honorarni istraživač na Institutu za srednjovjekovne studije Sveučilišta u Nottinghamu, naslovivši ga *Posjedovni listovi Williama Brownea i kasni srednjovjekovni Stamford*. U njemu se autor pozabavio posjedovnim listovima kao važnim vlasničkim ispravama koje su njihovim vlasnicima bile osnovno sredstvo dokazivanja vlasništva nad kupljenim nekretninama i posjedima. Kao primjer Rogers koristi djelomično sačuvane posjedovne listove W. Brownea (oko 1410-1489), bogatog trgovca vunom, koji je u engleskom gradu Stamford i oklici stekao brojne posjede i svoja sredstva iskoristio za osnutak tamošnje bolnice. Važnost posjedovnih listova u to doba autor ilustrira kroz primjere iz arhivskog gradiva Nacionalnog arhiva o sudskim sporovima u Stamfordu povodom pitanja pravne urednosti pojedinih listova, kao i kroz oporuke tamošnjih dostojanstvenika. Glavno autorovo pitanje tiče se ukupnog broja Browneovih listova, a uvjetovano je njihovom slabom očuvanošću. Kao nadomjestak Rogers koristi kroniku tamošnjeg velečasnog Francisa Pecka iz 18 st. koji je citirao i spominjao brojne zagubljene Browneove listove. Analizom kronike autor dolazi do mogućeg broja listova za vremensko razdoblje do 1640, zaključivši da je njihov ukupan broj znatno veći.

Kent Hackmann, profesor povijesti na Sveučilištu američke savezne države Idaho, autor je članka *Tiskani izvori Karipskog odbora iz Londona (1799-1833)*, u kojem je obradio temu robovske radne snage kolonijalne Britanije na plantažama šećera Kariba. Kao osnovni izvor poslužila mu je zbirka 217 tiskanih naslova (knjiga, brošura, rasprava) objavljenih u navedenom razdoblju, koju je Karipski odbor trajno deponirao u Institut za proučavanje Commonwealtha Sveučilišta u Londonu. Odbor je od 18. stoljeća zastupao interese karipskih trgovaca i vlasnika tamošnjih plantaža šećera, istovremeno se protiveći sve glasnijim pozivima za oslobađanjem i emancipacijom robova s tih plantaža. Analizirajući pojedine naslove zbirke, autor daje odgovore na pitanja koja se tiču njene provenijencije, mogućeg grupiranja pojedinih naslova zbirke i naknade koju su plantažeri energično zahtijevali u slučaju oslobađanja njihovih robova. Natpisi na pečatima pojedinih svezaka nesumnjivo utvrđuju vezu između provenijencije zbirke i lokacije u središtu Londona na kojoj je Odbor u to vrijeme djelovao. U svrhu što bolje analize, Hackmann donosi svoju inačicu grupiranja naslova zbirke, razvrstavši ih u devet tematski povezanih skupina (npr. o parlamentarnim debatama na temu ropstva i emancipacije; ukidanju/zagovaranju ropstva; gospodarskim temama vezanim uz plantažnu privredu; poboljšanju uvjeta života robova i dr.). Time autor učinkovito naglašava raznolikost zbirke i njenu važnost u proučavanju